

Jaarverslag TIB 2024

Voorwoord

In mijn eerste volle jaar als voorzitter van de Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB) heb ik met trots gezien hoe hard en nauwgezet er het hele jaar is gewerkt door de medewerkers van de staf en de leden van de commissie.

Dit jaar ging het om een recordaantal van 4.445 door ons verwerkte oordelen, dat is ruim 30% meer dan in 2023 en ook toen was al sprake van een forse toename. We hebben geen vertragingen opgelopen en ik kan uit eigen wetenschap melden dat onverminderd zorgvuldig is gewerkt.

De actuele ontwikkelingen in de wereld tonen zich in de volle breedte ook in de kwesties die aan ons worden voorgelegd. De Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (AIVD) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MIVD) hebben de taak om onze nationale veiligheid te beschermen en onderzoek te doen naar personen en organisaties. Zij doen dat op veel verschillende manieren. Dat gaat soms ver en maakt inbreuk op grondrechten. Denk bijvoorbeeld aan het tappen van mobiele telefoons, het hacken van computers of het aftappen van dataverkeer via de kabel, maar ook aan het plaatsen van camera's en microfoons in een privéruimte of het doorzoeken van woningen.

Wij beoordelen als onafhankelijke instantie de rechtmatigheid van de door de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties en Defensie verleende toestemming voor inzet van de meest ingrijpende bevoegdheden op burgers en organisaties door de AIVD en de MIVD. In meer dan 96% van de gevallen is die toestemming door de minister rechtmatig verleend. In de andere gevallen is dat niet zo en dan kan en mag de bevoegdheid niet worden ingezet. Hierover hebben wij open en professioneel contact met de ministers en de beide diensten.

Met de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) hebben wij in toenemende frequentie intensief en prettig overleg over afstemming op het brede terrein van de werkzaamheden van beide organisaties.

“In 2024 heeft de TIB 4.445 oordelen gegeven over de inzet van bijzondere bevoegdheden.”

Op termijn, na de herziening van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, zien wij voor ons dat wij gezamenlijk als één 'end-to-end' toezichthouder verder gaan. Onze werktitel daarvoor is Autoriteit Nationale Veiligheid.

Als TIB zijn wij ons zeer bewust van het belang van een balans tussen de bescherming en de inbreuk op grondrechten. Op die manier leveren wij nu en in de toekomst een bijdrage aan onze democratische rechtsstaat.

Wij zien uit naar 2025!

Anne Mieke Zwaneveld,
Voorzitter TIB

Inhoud

Voorwoord	2
1. De TIB en cijfers	4
2. Kabel en de Tijdelijke wet	8
3. Criminele ondermijning	10
4. Extremisme en terrorisme	12
5. Over de TIB	14
6. Relatie met CTIVD en herziening Wiv	16
7. Vooruitblik	18

1. De TIB en cijfers

De TIB is een onafhankelijke commissie die de inzet van meerdere bijzondere bevoegdheden toetst die worden ingezet door de AIVD en de MIVD (hierna ook: de diensten). De TIB bewaakt de balans tussen de bescherming en inbreuk op grondrechten.

Als het ernstige vermoeden bestaat dat er een gevaar is voor de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de staat (hierna kort gezegd: de nationale veiligheid) kan het nodig zijn ingrijpende bijzondere bevoegdheden in te zetten om een dreiging te voorkomen of om zo'n dreiging tijdig in beeld te krijgen. Die inzet kan een inbreuk op de grondrechten zoals privacy van individuen of grote groepen burgers tot gevolg hebben terwijl die inzet voor de bescherming van de nationale veiligheid wel nodig is. Daarom moet ten aanzien van iedere inzet zorgvuldig worden afgewogen of het rechtmatig is om die bijzondere bevoegdheid daadwerkelijk in te zetten. De door de minister verleende toestemming wordt daarom, voorafgaand aan de daadwerkelijke inzet, door de TIB getoetst. Het oordeel van de TIB is bindend. De voorafgaande toetsing van de TIB zorgt daarmee voor een balans tussen bescherming en inbreuk op grondrechten van burgers.

Proces van toestemming vragen voor de inzet van bijzondere bevoegdheden.

1. Indien de AIVD of de MIVD een bijzondere bevoegdheid wil inzetten besluit de minister om daar wel of geen toestemming voor te geven.

Woningen doorzoeken

Telefoons af luisteren

Computers hacken/
internetkabel
onderzoekenSatelliet-
interceptieDNA-onderzoek
doen

2. Als de minister die toestemming geeft, gaat het verzoek door naar de TIB.
3. De TIB toetst die toestemming aan vijf beginselen:
 - Er moet een noodzaak zijn om de bevoegdheid in te zetten (noodzakelijkheid).
 - De uitoefening van de bevoegdheid mag geen onevenredig nadeel opleveren in vergelijking met het doel van de bevoegdheid (proportionaliteit).
 - De diensten moeten bij de keuze van de bevoegdheid de minst zware bevoegdheid inzetten die kan leiden tot het gewenste doel (subsidiariteit).
 - De inzet van de bevoegdheid moet zo gericht mogelijk plaatsvinden (gerichtheid).
 - Het verzoek moet voldoen aan alle formele vereisten die de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv 2017) stelt.
4. Als de TIB oordeelt dat de toestemming door de minister rechtmatig is gegeven, kan de AIVD of de MIVD de bevoegdheid vervolgens inzetten. Als de TIB oordeelt dat de toestemming door de minister niet rechtmatig is gegeven, mag de bevoegdheid niet worden ingezet.

Doorgaans ziet de toestemming voor de inzet van een bijzondere bevoegdheid op een periode van drie maanden. Indien die inzet na de toestemmingsperiode nog steeds noodzakelijk, proportioneel en subsidiair wordt geacht, kan de dienst een verzoek tot verlenging indienen. Ook die toestemming wordt weer voorafgaand aan de verlenging door de TIB getoetst. Ook bij een verlenging gaat het doorgaans om een periode van drie maanden.

De TIB ontvangt 52 weken per jaar verzoeken en streeft ernaar om binnen een (1) week alle verzoeken te behandelen. In een aantal gevallen vraagt de TIB bij onduidelijkheden aan de diensten om aanvullende informatie. In dat geval kan er door de TIB niet direct een oordeel worden gegeven. Na ontvangst van het antwoord doet de TIB dat alsnog zo spoedig mogelijk. Waar nodig plaatst de TIB opmerkingen bij haar oordeel, bijvoorbeeld in verband met aandachtspunten bij een eventueel verlengingsverzoek.

5. De Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) controleert tijdens en achteraf de daadwerkelijke uitoefening van de bevoegdheden of de diensten zich aan de regels houden.

Al een aantal jaren vindt er een forse stijging plaats van het jaarlijkse aantal door de TIB beoordeelde verzoeken van de AIVD en de MIVD voor de inzet van bijzondere bevoegdheden. In 2024 is het aantal oordelen van de TIB met 31% toegenomen tot een totaal van 4.445 oordelen. Dat is ruim 1.000 oordelen meer dan in 2023. In dat jaar was ook al sprake van een toename, toen met ongeveer 17%.

Beide diensten zijn in 2024 ongeveer gelijkkelijk verantwoordelijk voor de stijging van het aantal verzoeken. Deze stijging lijkt verklaarbaar. Geopolitiek gezien is in 2024 veel gebeurd. Zo was er in 2024 nog steeds sprake van een oorlog in Oekraïne en het Midden-Oosten. Daarnaast is er bij de diensten doorlopend aandacht voor de toenemende dreiging vanuit landen als China en Rusland. China is door zijn omvang

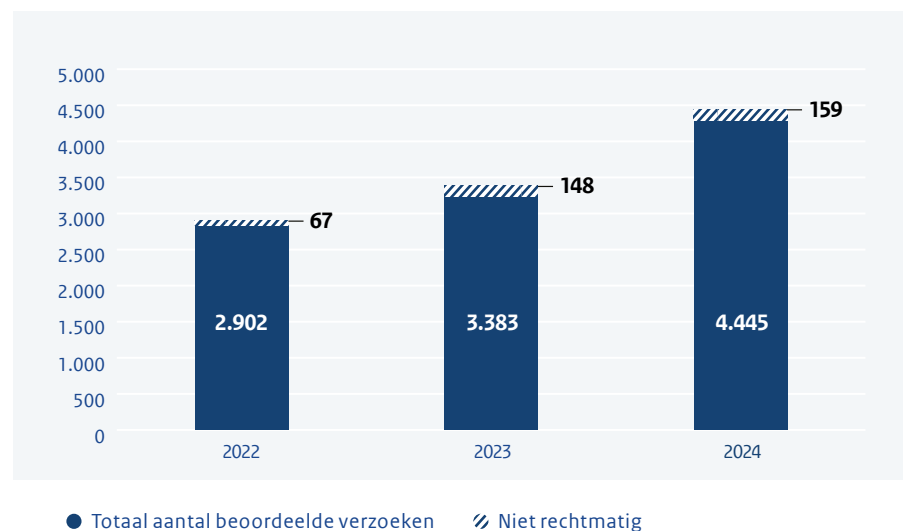
en economische macht daadwerkelijk in staat de verhoudingen in de wereld te veranderen. Dit kan een dreiging voor de economische veiligheid, en dus onze nationale veiligheid, opleveren. Ook Rusland kan een dreiging voor de nationale veiligheid opleveren omdat Rusland zich steeds nadrukkelijker lijkt te profileren in haar buitenlandse politiek. Het monitoren van een dreiging vanuit Rusland blijft daarom ook van groot belang. Daarnaast hebben de diensten wederom veel aandacht voor de onderwerpen criminele ondermijning, extremisme en terrorisme, spionage, Caribisch gebied, ongewenste buitenlandse inmenging, industrieveiligheid, cyberdreiging, contra-proliferatie en militaire technologie, zo bleek uit de ingediende verzoeken.

De TIB constateert dat de onrustige situatie in de wereld en in Nederland zich heeft weerspiegeld in het aantal en de aard van de verzoeken die de TIB ter beoordeling voorgelegd heeft gekregen.

In 2024 zijn in totaal 159 verzoeken als niet rechtmatig beoordeeld door de TIB. Dat is 3,6% van het totaal. Daarmee is sprake van een daling van het percentage onrechtmatigheidsbeslissingen in 2024 ten opzichte van 2023, waar dit percentage nog 4,4% bedroeg. Beide diensten hebben dit jaar te maken gehad met minder onrechtmatigheden. Daar is niet direct een verklaring voor. Door de jaren heen is te zien dat het aantal onrechtmatigheidsbeslissingen schommelt, maar steeds relatief laag blijft in verhouding tot het totaal aantal beoordeelde verzoeken.

Het valt dit jaar op dat een gebrek ten aanzien van de proportionaliteit van de inzet van een bevoegdheid heeft geleid tot veel onrechtmatigheidsoordelen. In meer dan de helft van de onrechtmatigheidsbeslissingen heeft de TIB moeten oordelen dat de inzet van een bijzondere bevoegdheid niet of niet voldoende evenredig was in vergelijking met het doel van die inzet. In een aantal gevallen waarbij het ging om een gebrek in de motivering van de proportionaliteit, is dat later hersteld in een nieuw en aangepast verzoek. Ook een gebrek in de gerichtheid van een inzet en het ontbreken van de noodzaak om een bevoegdheid uit te oefenen hebben geleid tot onrechtmatigheidsoordelen.

Figuur 1: totaal aantal beoordeelde verzoeken en aantal onrechtmatigheidsoordelen

Naast de reguliere procedure voor het indienen van een verzoek, bestaat voor de diensten ook de mogelijkheid tot toepassing van de spoedprocedure. Die procedure kan worden ingezet indien er sprake is van een spoedsituatie en het doorlopen van de reguliere procedure niet kan worden afgewacht. De minister geeft in zo'n geval (eerst) mondeling toestemming voor de inzet van de bijzondere bevoegdheid. Het verzoek moet daarna 'onverwijld' in uitgewerkte vorm schriftelijk aan de minister, en daarna aan de TIB, worden voorgelegd. De door de minister verleende toestemming wordt door de TIB in die gevallen pas getoetst op het moment dat de inzet al (enige tijd) loopt. Dat betekent dat er ook al daadwerkelijk gegevens worden verzameld zonder dat er eerst een rechtmatigheidstoets van de TIB heeft plaatsgevonden. Als de TIB later alsnog oordeelt dat de door de minister

verleende toestemming niet rechtmatig is verleend, moet alle opbrengst terstond vernietigd worden. Het is daarom van groot belang dat het betreffende verzoek na de mondelinge toestemming van de minister zo snel mogelijk schriftelijk wordt voorgelegd aan de TIB. Een mogelijk onrechtmatige situatie moet immers zo kort mogelijk voortduren.

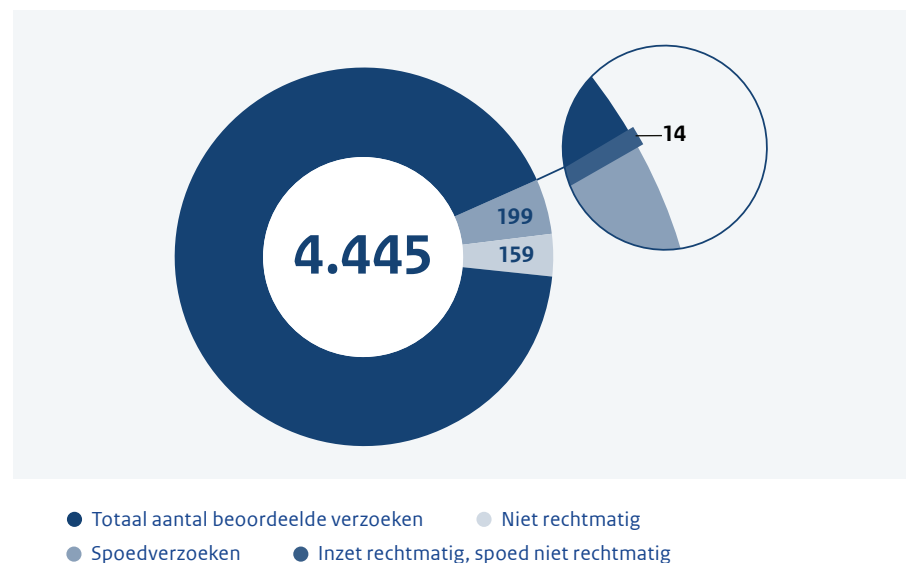
De CTIVD en de TIB hadden zorgen over de termijn die werd genomen voor het voorleggen van een spoedverzoek aan de TIB. In juli 2024 is daarom een gezamenlijke brief gestuurd aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. In die brief¹ is onder meer aangegeven dat het in meer dan de helft van de gevallen meer dan 10 dagen heeft geduurd voordat een mondelinge toestemming van de minister door de AIVD schriftelijk werd aangeboden aan de minister en dus ook nog weer langer voordat de TIB hierover een oordeel kon geven. De CTIVD en de TIB hebben er gezamenlijk bij de AIVD op aangedrongen om op een juiste wijze uitvoering te geven aan het ‘onverwijld’ schriftelijk aan de TIB ter toetsing voorleggen van de door de minister verleende mondelinge toestemming.

In 2024 is door beide diensten gezamenlijk in totaal 199 keer een spoedverzoek ingediend, dat is 4,5% van het totaal aantal ingediende verzoeken. In 2023 ging het om 193 spoedverzoeken, dat was 5,7%. De TIB heeft in 2024 vaker moeten oordelen dat de spoedprocedure door de diensten niet rechtmatig was ingeroepen, namelijk in totaal 14 keer tegenover 7 keer in 2023. In die gevallen was de periode tussen het moment waarop de dienst bekend was met een situatie waarin de inzet van een bevoegdheid noodzakelijk is en het moment waarop de bevoegdheid feitelijk ingezet moest worden, te lang.

¹ Brief aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties d.d. 1 juli 2024, ‘Onverwijldde spoed ex art. 37 Wiv 2017’.

Doorgaans volstaat de TIB met de enkele constatering van de onrechtmatigheid als de door de minister verleende toestemming niet tijdig aan haar wordt voorgelegd. In het afgelopen kalenderjaar heeft zich één situatie voorgedaan waarbij dat anders was. De TIB constateerde een onrechtmatige situatie (een bevoegdheidsgebrek) en stelde vragen aan de AIVD, waarna het verzoek door de AIVD werd ingetrokken. Na een langere periode heeft de AIVD het verzoek opnieuw ingediend, en daarbij toepassing gegeven aan de spoedprocedure. De motivering die daarvoor werd gegeven strookte niet met de bij de TIB reeds bekende omstandigheden. In dat geval heeft de TIB geoordeeld dat de spoedprocedure niet rechtmatig was toegepast en moest de opbrengst van de inzet worden vernietigd.

Figuur 2: totaal aantal beoordeelde verzoeken, onrechtmatigsoordelen en spoedoordeelen

2. Kabel en de Tijdelijke wet

In 2024 is één verzoek tot kabelinterceptie op basis van de Tijdelijke wet aan de TIB voorgelegd.

Op 1 juli 2024 is ‘de Tijdelijke wet onderzoeken AIVD en MIVD naar landen met een offensief cyberprogramma, bulkdatasets en overige voorzieningen’ (hierna: de Tijdelijke wet) in werking getreden. De bevoegdheden van de diensten voor het onderzoek naar landen met een offensief cyberprogramma zijn door de Tijdelijke wet (fors) uitgebreid. Bij een aantal bijzondere bevoegdheden is het voorafgaand bindend toezicht van de TIB vervangen door bindend toezicht van de CTIVD tijdens en na de uitvoering daarvan. Daarnaast is er voor de diensten een mogelijkheid gecreëerd om beroep in te stellen bij de Raad van State tegen een oordeel van de TIB of de CTIVD. Dat is in 2024 niet gebeurd.

De TIB heeft dit verslagjaar met betrekking tot bevoegdheden om grootschalig internetverkeer via de kabel te tappen zowel te maken gehad met de bepalingen uit de Wiv 2017 als met de bepalingen uit de Tijdelijke wet die halverwege het kalenderjaar in werking is getreden.

Sinds de inwerkingtreding van de Wiv 2017 bestond voor de diensten al de bevoegdheid om grootschalig internetverkeer dat verloopt via de kabel te tappen. Dergelijk internetverkeer vindt plaats op klantkanalen van fibers die

worden gebruikt om internetverkeer te transporteren. Deze bevoegdheid om de kabel te intercepteren bestaat uit twee delen, het maken van momentopnamen (‘snapshots’) en het daadwerkelijk gericht intercepteren van een klantkanaal op de kabel voor inlichtingenonderzoek, de feitelijke productie.

In 2023 was al sprake van kabelinterceptie die door de TIB als rechtmatig was beoordeeld. In 2024 zijn de verlengingsverzoeken daarvoor ook rechtmatig beoordeeld. De feitelijke productie van kabelinterceptie is gedurende 2024 op grond van de Wiv 2017 voortgezet.

De TIB heeft op meerdere momenten in het jaar met zowel de CTIVD als de diensten uitvoerig overleg gevoerd over de kabel. Daarbij zijn door de diensten steeds hoge verwachtingen uitgesproken. Kijkend naar de opbrengst tot dusver zoals die uit de verzoeken blijkt, heeft de TIB moeten concluderen dat die hoge verwachtingen niet zichtbaar zijn in de opbrengst in dit verslagjaar.

In het laatste kwartaal van 2023 zijn door beide diensten verzoeken ingediend voor het snapshotten van een ander type data dan voorheen. Die verzoeken zijn door de TIB als niet rechtmatig beoordeeld vanwege problemen met de noodzakelijkheid, gerichtheid en subsidiariteit van die inzet. In mei 2024 heeft de TIB deze verzoeken in nieuwe en aangepaste vorm voorgelegd gekregen en alsnog als rechtmatig

beoordeeld op grond van de Wiv 2017. Dat betekent dat vanaf dat moment ook andere gegevenstypen geïntercepteerd worden ten behoeve van snapshotten. Die toestemming is gegeven voor een jaar.

Begin september 2024 is het eerste verzoek van de AIVD en de MIVD om toestemming op grond van artikel 6 van de Tijdelijke wet aan de TIB voorgelegd. Dit betrof een verzoek met betrekking tot het verkennen van kabelgebonden internationale gegevensstromen ten behoeve van OOG-interceptie voor zover die binnen de reikwijdte van de Tijdelijke wet vallen. Die verzoeken zijn door de TIB als rechtmatig beoordeeld. Vanaf eind oktober 2024 is daadwerkelijk sprake van verkenning ten behoeve van OOG-interceptie op grond van de Tijdelijke wet. In 2024 is nog geen sprake van feitelijke productie op grond van de Tijdelijke wet.

Naast de uitbreiding voor onderzoeken naar landen met een offensief cyberprogramma, voorziet de Tijdelijke wet ook in een wettelijke grondslag voor de rechtmatigheidstoets van de TIB ten aanzien van de inzet van de stomme tap². Op grond van het convenant toetsing stomme tap³ heeft de TIB sinds 1 oktober 2023 tientallen verzoeken met betrekking tot de inzet van deze bijzondere bevoegdheid van de diensten voorgelegd gekregen ter beoordeling. Vanaf 1 juli 2024 heeft de TIB die verzoeken op basis van de Tijdelijke wet voorgelegd gekregen.

De CTIVD en de TIB hebben ook gezamenlijk overleg gevoerd over de toepassing van een vorm van geautomatiseerde data-analyse (GDA), namelijk een neuraal netwerk. De aanleiding hiervoor betrof een verzoek voor search gericht op selectie van gegevens uit OOG-interceptie dat door de AIVD in het najaar van 2024 aan de TIB is voorgelegd. Hierin werd melding gemaakt van inzet van het neuraal netwerk. De TIB heeft de AIVD niet gevolgd in het standpunt dat de grondslag voor toepassing van het neuraal netwerk gevonden kan worden in de algemene bevoegdheid voor toepassing van GDA (artikel 60 van de Wiv 2017). De TIB heeft geoordeeld dat in deze concrete casus – de toepassing van GDA waarbij kabeldata wordt gebruikt – de wetgever als grondslag daarvoor artikel 50, eerste lid, sub b van de Wiv 2017 heeft vereist. Dat betekent ook dat de toestemming voor het gebruik van het neurale netwerk aan de TIB voorgelegd had moeten worden, terwijl dat niet was gebeurd. Gelet hierop is de TIB tot een onrechtmatigheidsoordeel gekomen.

“In 2024 is nog geen sprake van feitelijke productie van kabelinterceptie op grond van de Tijdelijke wet.”

² Het *real time* verzamelen van gegevens over gebruikers van een telecommunicatiedienst en hun communicatieverkeer.

³ Staatscourant van het Koninkrijk der Nederlanden: 2023,26548 ‘Convenant toetsing stomme tap’.

3. Criminele ondermijning

De TIB heeft dit kalenderjaar meermaals in gesprekken met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties en de directeur-generaal van de AIVD haar zorgen geuit over het risico van sfeervermenging tussen de terreinen van nationale veiligheid en opsporing in operaties gericht op criminele samenwerkingsverbanden.

Binnen de AIVD wordt onderzoek gedaan naar de dreiging tegen de nationale veiligheid die uitgaat van criminele samenwerkingsverbanden. In dat kader wordt door de AIVD ingezet op vele targets en non-targets⁴ binnen verschillende criminele netwerken.

Door de TIB is in 2024 een aanzienlijk aantal verzoeken in dergelijke operaties getoetst. Daarbij ging het zowel om nieuwe operaties als om verlengingsverzoeken. De TIB heeft meerdere verzoeken als niet rechtmatig beoordeeld. Het merendeel van de verzoeken is wel als rechtmatig beoordeeld.

⁴ Een non-target is een persoon of een organisatie uit de omgeving van het target jegens wie een bijzondere bevoegdheid wordt ingezet teneinde via deze persoon of organisatie zicht te krijgen op een target.

Als de AIVD een bijzondere bevoegdheid wil inzetten op een target binnen een crimineel samenwerkingsverband moet de AIVD voldoende motiveren dat er met betrekking tot dat target een aanleiding is voor het ernstige vermoeden dat er een gevaar bestaat voor de nationale veiligheid. De TIB is van oordeel dat de enkele vermelding dat er sprake is (geweest) van een criminele activiteit hiervoor niet voldoende is. Activiteiten of doelen die door het target worden nagestreefd en een gevaar voor de nationale veiligheid vormen, moeten daarom altijd specifiek onderbouwd worden en daarbij moet ook duidelijk gemaakt worden waarom dat zo is.

Omdat deze onderzoeken zich richten op criminele samenwerkingsverbanden, is het denkbaar dat de AIVD en de politie in sommige operaties onderzoek doen naar dezelfde personen. In die gevallen zal er zowel sprake zijn van een inlichtingenonderzoek als van een opsporingsonderzoek. Wanneer een opsporingsonderzoek parallel loopt aan een inlichtingenonderzoek is niet altijd direct duidelijk dat de inzet van een bijzondere bevoegdheid door de AIVD voldoet aan de eisen van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit. De AIVD kan immers ook via de inzet van algemene bevoegdheden beschikken over de door de politie verworven informatie.

Bij inzet op een non-targets moet voldoende gemotiveerd worden dat via het non-target zicht kan worden verkregen op targets of criminele samenwerkingsverbanden.

De inbreuk op de privacy van een non-target, dat zelf niet in onderzoek is en in beginsel ook geen onderwerp van onderzoek zal worden, weegt daarbij extra zwaar.

De TIB spreekt in dit jaarverslag haar zorgen uit over het feit dat de onderzoeken naar criminele samenwerkingsverbanden uitdijen. De TIB benadrukt dat het bij de inzet van bijzondere bevoegdheden moet blijven gaan om personen of organisaties die door de doelen die zij nastreven, dan wel door hun activiteiten aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor de nationale veiligheid.

De AIVD wil ook zicht krijgen op infiltratie en corruptie bij overheden of bedrijven ten behoeve van criminele belangen en activiteiten die aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat er een gevaar bestaat voor de nationale veiligheid. Het is geen vereiste dat de persoon zelf een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid of deel uitmaakt van een crimineel samenwerkingsverband. Naar het oordeel van de TIB moet echter wel voldoende onderbouwd worden wat het verband is tussen de activiteiten die een persoon (heeft) verricht en het gevaar voor de nationale veiligheid dat van die activiteiten uitgaat.

“De TIB heeft zorgen over het feit dat de onderzoeken naar criminele samenwerkingsverbanden uitdijen.”

Een ander zorgpunt van de TIB betreft de omgang met communicatie van verschoningsgerechtigden. Immers, personen binnen criminele samenwerkingsverbanden krijgen vaak juridische bijstand. Dat betekent dat die personen vaker dan andere targets communiceren met advocaten of andere verschonings-

gerechtigden. Die communicatie mag niet zonder meer worden verwerkt in het inlichtingenonderzoek, daarvoor is expliciet toestemming nodig van de rechtbank Den Haag. Dit vergt naar het oordeel van de TIB een continue beoordeling of communicatie al dan niet onder het verschoningsrecht valt.

De CTIVD en de TIB hebben in december 2024 een brief ‘reikwijdte nationale veiligheid’ verstuurd aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vanwege onder meer hun zorgen dat er bij onderzoeken naar criminele samenwerkingsverbanden een risico van sfeervermenging bestaat tussen de terreinen van nationale veiligheid en opsporing.

4. Extremisme en terrorisme

In 2024 heeft de TIB verzoeken ter beoordeling voorgelegd gekregen met betrekking tot de inzet van bijzondere bevoegdheden op extremisten en terroristen. Het gaat daarbij om de inzet op verschillende groeperingen zoals jihadisten, radicaal islamitische bewegingen, rechts-extremisten, anti-institutionelen en links-extremisten.

Bij de toetsing heeft de TIB telkens beoordeeld of daadwerkelijk sprake is van een gevaar voor de nationale veiligheid. Het enkele feit dat een persoon of een groep het niet eens is met het beleid van de overheid is onvoldoende grond voor de inzet van bijzondere bevoegdheden. Dat iemand een bepaald gedachtegoed aanhangt en/of uitdraagt is vanzelfsprekend evenmin voldoende om de inzet van een bijzondere bevoegdheid te rechtvaardigen.

De dreiging voor de nationale veiligheid die uitgaat van bepaalde groepen extremisten en terroristen wordt door de inzet van bijzondere bevoegdheden door de diensten waar mogelijk geïdentificeerd, geduid en gemitigeerd. Om eventuele (nieuwe) dreigingen in Nederland te voorkomen of te monitoren wordt zicht gehouden op verschillende groepen in binnen- en buitenland. Waar het ernstig vermoeden bestaat dat extremisme en terrorisme door personen of organisaties een bedreiging vormen, beoordeelt de TIB de inzet van bijzondere bevoegdheden als rechtmatig.

Het gaat dan bijvoorbeeld om pro-ISIS jihadisten, die de intentie hebben om uit te reizen en zich aan te sluiten bij ISIS en ook om veroordeelde jihadisten. Naast inzet op deze jihadisten wordt ook ingezet op radicaal islamitische bewegingen in Nederland die een dreiging vormen voor de democratische rechtsorde. Daarnaast gaat het ook om verschillende terroristische organisaties zoals ISIS en Al Qaida die wereldwijd aanhangers hebben.

“Het enkele feit dat een persoon of een groep het niet eens is met het beleid van de overheid is onvoldoende grond voor de inzet van bijzondere bevoegdheden.”

Ook de inzet van bijzondere bevoegdheden op bepaalde rechts-extremistische personen en groepen in Nederland beoordeelde de TIB als rechtmatig. Aanhangers van die beweging halen hun inspiratie uit het accelerationisme, een ideologie die terroristische aanslagen als middel ziet om een rassenoorlog sneller op gang te brengen. Zij werken vaak samen en ook internationale groepen zoeken elkaar vaak op. Hun communicatie vindt vaak online plaats. Over het

algemeen zijn deze groepen antisemitisch en racistisch en is er vaak vrouwenhaat en haat tegen LHBT personen.

Een andere groep waarop de inzet van bijzondere bevoegdheden als rechtmatig is beoordeeld, betreft de anti-institutionelen. Het gemeenschappelijk wereldbeeld is dat in Nederland (en wereldwijd) een kwaadaardige elite actief is die gericht is op wereldcontrole. Bij sommigen lijkt het doel te zijn om zich terug te trekken uit de Nederlandse maatschappij en te leven in een eigen, parallelle samenleving. In deze groep bevinden zich ook de zelfverklaarde ‘soevereinen’. Zij geloven op basis van uiteenlopende complottheorieën dat de overheid geen legitieme macht heeft en dat wetten en regels daarom voor hen niet gelden, tenzij ze daarmee zelf instemmen. De drempel voor het gebruik van geweld tegen vertegenwoordigers van de staat wordt in een aantal gevallen goedgekeurd of zelfs aangemoedigd. Binnen de anti-institutionele beweging bevindt zich een aparte subgroep die hun volgelingen aanspoort om het heft in eigen handen te nemen en het Nederlandse rechtssysteem te vervangen.

“Waar het ernstige vermoeden bestaat dat extremisme en terrorisme een bedreiging vormen, beoordeelt de TIB de inzet van bijzondere bevoegdheden als rechtmatig.”

De groep links-extremisten waarop de inzet van bijzondere bevoegdheden door de TIB als rechtmatig is beoordeeld, heeft het idee van het anarchistische wereldbeeld centraal staan. Ze spelen vaak in op thema’s die veel mensen bezighouden. Zij zien de opkomst van rechts als een probleem, maar gebruiken niet perse geweld om hun doelen te bereiken. Het bestaande politieke en economische systeem deugt in hun visie niet en zij vinden dat daartegen gestreden moet worden.

5. Over de TIB

De Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden bestaat uit drie vaste leden, waarvan twee leden waaronder de voorzitter, brede ervaring hebben binnen de rechterlijke macht. Het derde lid is benoemd vanwege zijn technische deskundigheid. De TIB bestaat in 2024 uit mr. A.M. (Anne Mieke) Zwaneveld, voorzitter, mr. E.H.M. (Eric) Druif en ir. O.A. (Otto) Vermeulen. De TIB beschikt ook over plaatsvervangend leden, mr. S.M. (Simon) van der Schenk en mr. J. (Jurjen) Piena, die inzetbaar zijn wanneer de vaste leden niet beschikbaar zijn. In 2024 is dhr. prof. dr. E.R. (Eric) Verheul gestart als plaatsvervangend lid van de TIB. Hiermee is de bezetting van de leden en plaatsvervangend leden van de TIB weer volledig. De toetsingscommissie wordt ondersteund door een staf, die bestaat uit secretaris-directeur mr. L.W. (Lennart) Schroijen, plaatsvervangend secretaris-directeur mr. S.V. (Sander) de Vries, juridische en technische adviseurs die de besluitvorming voorbereiden en de commissie adviseren, een informatieadviseur en een managementassistent. In 2024 bestond de formatie van de TIB uit 12,10 FTE. De feitelijke bezetting bestond aan het einde van het jaar uit 13 personen. Dit is te verklaren omdat een aantal medewerkers parttime werkt.

De TIB heeft al jaren een laag ziekteverzuim. Het landelijke gemiddelde van het ziekteverzuim ligt al enkele jaren rond de 5% terwijl dit aantal bij de TIB lager ligt. Bij de TIB is in 2024 geen sprake geweest van langdurige afwezigheid van een medewerker in verband met ziekte.

Het kantoor van de TIB bevindt zich op de Nieuwe Uitleg 1 in Den Haag. Daar zijn de nodige ontwikkelingen aan voorafgegaan.

Vanaf 16 augustus 2024 is het grootste gedeelte van het ministerie van Algemene Zaken – de ‘huisbaas’ van de TIB – van het Binnenhof verhuisd naar de (tijdelijke) huisvesting op de Turfmarkt 147 in Den Haag. Dat is voor de TIB geen geschikte locatie vanwege het staatsgeheime karakter van de werkzaamheden die de TIB verricht. De TIB heeft binnen een zeer kort tijdsbestek tijdelijke huisvesting gevonden in het pand van de Nationale Politie op de Nieuwe Uitleg 1 in Den Haag. In drie weken tijd is met behulp van een aantal bouwbedrijven, de politieorganisatie, specialistische kennis van het ministerie van Algemene Zaken, alsmede de personen die binnen de AIVD en MIVD verantwoordelijk zijn voor de aanleg van verbindingen, een eigenstandige en alleen voor de TIB toegankelijke staatsgeheime ruimte gerealiseerd.

De TIB is de korpsleiding van de Nationale Politie en medewerkers zeer dankbaar voor de geboden hulp en gastvrijheid.

Het ministerie van Algemene Zaken zal in de loop van 2025 (door)verhuizen naar de Bezuidenhoutseweg 73 in Den Haag. De TIB zal meeverhuizen naar de Bezuidenhoutseweg, naar een geschikte locatie binnen dat pand.

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een blik op de financiën. Het ministerie van Algemene Zaken heeft voor 2024 een budget van €2.013 miljoen aan de TIB toegekend. De TIB heeft geen beleidsgeld en het overgrote deel van het budget, ruim 85%, wordt besteed aan salarissen. Het resterende deel gaat naar kosten voor huisvesting, ICT-dienstverlening en algemene kantoorkosten.

In verband met de 30% toename van het aantal te beoordelen verzoeken is uitbreiding van de formatie en bezetting van de TIB dringend noodzakelijk. Dat is in 2024 niet gebeurd. De TIB heeft over de gewenste uitbreiding van de formatie, en dus ook vergroting van het budget, gesprekken gevoerd met het ministerie van Algemene Zaken. In 2025 zal de TIB nieuwe medewerkers kunnen aannemen.

v.l.n.r. mr. L.W. (Lennart) Schroijen, mr. S.V. (Sander) de Vries, mr. A.M. (Anne Mieke) Zwaneveld, mr. E.H.M. (Eric) Druif en ir. O.A. (Otto) Vermeulen.

6. Relatie met CTIVD en herziening Wiv

In 2024 heeft frequent overleg plaatsgevonden tussen CTIVD en TIB over meerdere onderwerpen. Het betreft onder meer de onderwerpen ‘onverwijld spoed en ‘reikwijdte nationale veiligheid’ en de IMSI-catcher⁵. Hierover zijn drie gezamenlijke brieven aan de minister verstuurd.

De komende jaren zal er zowel voor de TIB zelf, maar ook op het gebied van samenwerking met de CTIVD, het één en ander veranderen.

De voorbereidingen voor de aangekondigde herziening van de Wiv 2017 zijn inmiddels in gang gezet. In het politieke en maatschappelijke debat over de herziening van de Wiv 2017 spelen de belangen van veiligheid enerzijds en grondrechten, zoals privacy van burgers, anderzijds, een grote rol. Juist in een periode waarin in de wereld en in Nederland veel grote maatschappelijke en politieke ontwikkelingen tegelijkertijd plaatsvinden, is het belangrijk om een robuust stelsel van *checks and balances* in de wet te verankeren. De TIB zal ook de komende periode het belang van een goed evenwicht blijven benadrukken, waarbij de mate van inbreuk op grondrechten een bijpassend niveau van bescherming krijgt. Het gaat hier niet om een tegenstelling, beide elementen

horen een plaats te krijgen in de nieuwe Wiv ten behoeve van de bescherming van onze democratische rechtsstaat.

“Wat de TIB betreft is de vorming van één toezichthouder de weg voorwaarts.”

De TIB en CTIVD achten het van groot belang dat er bij de herziening van de Wiv 2017 gekozen wordt voor het introduceren van één toezichthouder. De TIB en de CTIVD hebben al eerder aangegeven dat zij de voorkeur hebben voor het introduceren van één toezichthouder die ‘end-to-end’ toezicht houdt. Als voorlopige werknaam is daar destijds de ‘Autoriteit Nationale Veiligheid’ gekozen. Ook nu nog heeft een geïntegreerde toezichthouder, gevestigd in passende huisvesting, de voorkeur. Wat de TIB betreft is de vorming van één toezichthouder op de werkzaamheden van de AIVD en de MIVD de enige weg voorwaarts.

De voordelen voor de diensten en de samenleving zijn evident. Het zoveel mogelijk concentreren van de toetsing en toezicht bij één instantie zal de rechtseenheid en daarmee de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid ten goede komen. Deze samenwerking opent de mogelijkheid om de ex ante toets en ex post toezicht effectief op elkaar af te stemmen en een normatief kader voor de hele keten op

⁵ Brief aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties d.d. 28 november 2024, ‘Rechtseenheid – wettelijke grondslag voor het gebruik van de IMSI-catcher’.

te stellen. Hierdoor wordt voorzien in een toekomstbestendige invulling van de waarborgfunctie van toetsing en toezicht. Tevens wordt hiermee voldaan aan de eisen die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens aan effectief toezicht op de inzet van inbreukmakende bevoegdheden door de veiligheidsdiensten stelt. Ook de publieke en politieke controle op de diensten, en daarmee het maatschappelijk vertrouwen in het functioneren van de diensten binnen de wettelijke kaders en legitimatie van het werk van de diensten, is op deze manier geborgd.

7. Vooruitblik

Technologische ontwikkelingen zoals quantum en AI, de actuele cyberdreiging en de toenemende internationale spanningen en bedreigingen hebben ook gevolgen voor de werkzaamheden van de TIB. De komende periode lijkt onrustig te worden, gezien de aanhoudende (militaire) conflicten en geopolitieke spanningen in verschillende delen van de wereld. Terrorisme, extremisme, cyberdreiging, spionage, criminele ondermijning en beïnvloeding blijven ook in 2025 en de jaren daarna een dreiging vormen voor onze nationale veiligheid. Denk daarbij aan dreiging tegen veiligheidsbelangen en ondermijning van de internationale orde, maar ook aan economische veiligheidsvraagstukken. Ook lijkt sprake van een toename van spionage- en sabotageactiviteiten, desinformatie, heimelijke beïnvloeding en militaire intimidatie. Hetzelfde geldt voor cyberaanvallen door landen met een offensief cyberprogramma gericht op overheden, bedrijven en organisaties.

De TIB verwacht dat de omvang van de inzet van bijzondere bevoegdheden die beoordeeld moeten worden de komende jaren nog verder zal toenemen. Daarbij speelt zeker ook de toename van het budget voor de AIVD en de MIVD een rol. De TIB zal daarom in 2025 het aantal medewerkers uitbreiden om tijdig de rechtmatigheid van die inzet te blijven kunnen beoordelen. Daarbij zal extra worden ingezet op de verdere ontwikkeling en borging van technologische kennis binnen de TIB.

De TIB is voornemens om ook in 2025 informatie met de diensten te blijven uitwisselen en bijeenkomsten over specifieke onderwerpen, bijvoorbeeld de Tijdelijke wet, technologische ontwikkelingen en cyber te organiseren waar dat nodig en noodzakelijk is.

De TIB zal ook in 2025 de balans tussen de bescherming en de inbreuk op grondrechten blijven bewaken en zal op deze manier een bijdrage leveren aan de democratische rechtsstaat.

“De TIB zal in 2025 uitbreiden als gevolg van de toename van het aantal verzoeken”.

